

gyona egészben, vagy részben megmaradt.²⁶⁾ Ebben az esetben a Kúria ugyancsak aránylagos — mégpedig a házastársak összes (tehát meglévő és hiányzó) különvagyonainak arányában való — megtérítést rendelt.²⁷⁾

A részünkről a fentiekben levezetett megtérítési elv tehát — úgy látszik — joggyakorlatunkban is kezd elismerésre találni.

Lássunk végül egy példát: A feleség különvagyona egy 1000 P értékű ingatlan, mivel szemben férje, B., birtokában a házassági életközösség megszűntekor vagyontárgyak nincsenek, jöllehet B.-nek is volt 9000 P értékű különvagyona; ez esetben B.-nek 900 P erejéig A. ellen követelési joga van. Ugyanis a házastársak meglévő és ill. megvolt különvagyonainak aránya 1000:9000=1:9, ezért A. különvagyonából B.-nek olyan érték térítendő meg, hogy ennek a megtérített értéknek és ez érték levonása után megmaradó különvagyoni értéknek aránya ugyancsak 1:9-hez legyen.

Dr. Öze Imre.

Adalékok a közkereseti társaság jogához.

A Kúria 1937. szept. 9-én kelt P. IV. 2423/1937. sz. ítéletének olvasásánál több érdekes jogkérdésre terelődik a figyelem:

I. Vitás a perben, hogy a közkereseti társaságnak ki volt a tagja, A., aki a társasági ügyletet kötötte, avagy az a betéti társaság, amelynek A. tevékenységét kizárólag szentelte. A. A. — a tényállás szerint — külön vagyonnal egyáltalában nem rendelkezett, a saját részére ügyleteket nem kötött, csupán a betéti társaság részére dolgozott és a közkereseti társaságban részesedést is a betéti társaságnak szerezte meg.

Az ítélet szerint ennek a tényállásnak csak „a betéti társaság tagjainak az egymás közti viszonyában“ van jelentősége és a közkereseti társasággal szemben csak akkor, ha a közkereseti társaság a „szerződés megkötésekor ismerte volna és annak tudatában“ A. A.-val csak mint a betéti társaság képviselőjével kívánt volna szerződni. A közkereseti társaság üzletvezető tagja azonban a benső viszonyról nem tudott, akarata A. A.-val társulásra irányult, a betéti társasággal kapcsolatot közömbösnek tartotta.

²⁶⁾ C. I. 2838/1935. Jogi H. IX. évf. 1106. jogeset.

²⁷⁾ Érdekes itt összehasonlítást tennünk a magyar és német „jogerzet“ között, mely utóbbi a különvagyonnak az elégtelen közszerzeményből megtérítésével ebben a vonatkozásban analóg „Fehlbetragsteilung“ (BGB 1478. §.) jogintézményével nem az „aránylagos“ megtérítést, hanem a hiányzó különvagyoni („eingebrachtes Gut“) értékének $\frac{1}{2}$ — $\frac{1}{2}$ részben való viselését tartja igazságosnak.

De, ha tény az, hogy *A. A.* a betéti társaság részére kötötte az ügyletet s utóbb, amint az ítéletből kiolvasható s a perbeli védekezésből következik is, a betéti társaságot szerződő félnek elfogadta, akkor *A. A.* már nem hivatkozhatik arra, hogy ő a betéti társaság nevében történő eljárást, szerződéskötést nem kötölte a másik féllel, hogy arról a másik fél nem tudott. A döntő az, hogy ő nem a maga, hanem a betéti társaság részére és nevében szerződött és hogy a másik fél ezt, ha utólagosan is, tudomásul vette. Csak a másik fél mondhatta volna azt, hogy nem jutott kellően kifejezésre a betéti társaság képviselője, de, ha a másik fél elfogadja a betéti társaságot szerződő félnek, akkor *A. A.* nem származtathat jogot a maga mulasztásából.

Az, hogy valamely szerződés világosan a képviselt nevében kötött-e, avagy a fennforgó körülményeknél fogva a képviselt nevében kötöttek tekintendő, különbséget nem tesz (K. T. 49., 90., 188. §-ok).

II. *A. A.* azonban már nem él s a felperesek az örökösei, akik a szerződés szerint „azonos jogokkal és kötelezettségekkel“ a társaságba lépnek.

Az ítélet szerint azonban „a társasági tagság átszállására, amely mint személyes jog és kötelezettség egyébként is csak a K. T. 98. §-ának 2. p.-ban említett előzetes megállapodás esetében lehet öröklés tárgya, az ipso iure öröklés elve nem alkalmazható“.

„Az öröklési jog alapelve ugyanis az, hogy az örökös, miután az öröklés nyereséges vagyonszerzés, a hagyatéki tartozásokért sohasem felel a hagyatéki értékén felül, a felelőssége tehát a törvény erejénél fogva korlátolt. Ezzel áll szerves összefüggésben az a másik alapelv, hogy a jutalékát a jogosult ipso iure szerzi meg, ami annyit jelent, hogy az örökléshez külön elfogadási nyilatkozat nem szükséges, elég, ha azt a jogosult nem utasítja vissza.“

„A közkereseti társaság tagjai azonban a K. T. 88. §-a értelmében a társasági kötelezettségekért egész vagyonukkal egyetemlegesen felelősek és ez a felelősség kiterjed nemcsak azokra a tagokra, akik az illető kötelezettség elvállalása időpontjában már a társaság tagjai voltak, hanem azokra is, akik csak később léptek valamely fennálló közkereseti társaságba.“

Kiterjed tehát a K. T. 98. §-ának 2. pontjában szabályozott esetben az elhunyt tag örököseire is, akik ennél fogva harmadik személyek irányában nem az öröklési jog szabályai, hanem a K. T. értelmében lesznek felelősek.“

„A felelősség mérvének ebből az eltérő szabályozásából következik, hogy az örökösnek csak joga, de nem kötelessége is, hogy a K. T. 98. §-ának 2. pontjában említett esetben a néhai jogelődje helyett a közkereseti társaságba belépjen, ezen jog

gyakorlásához az örökös megfelelő akaratnyilvánítása szükséges. mert a társasági tagság átszállása az örökösre hárult hagyaték értékét meghaladó kötelezettségek forrása lehet, ilyen kötelezettségek vállalása pedig ipso iure az örökös elfogadó (belépési) nyilatkozata nélkül helyt nem foghat.“

Minthogy pedig a felperesek ezt a nyilatkozatot a halálsettől számított 10 évet meghaladó időn át nem tették meg, az ítélet szerint e jogról lemondottnak tekintendők.

Az ítéletnek ez az érvelése nem meggyőző. Az az elv, hogy „az örökség arra, akit az örökhagyó rendelkezése, vagy a törvény kijelöl, az öröklés megnyitásával azonnal, a törvény erejénél fogva átszáll“ (830. E.H., K.1924. IV.9., P.1.1313/1923.) nem ismer kivételt és ez elv alól nem vehető ki az az eset sem, ha a hagyatékhöz véletlenül, közkereseti társaságban való részesezés is tartozik. Az örökös visszautasíthatja az egész örökséget, de nem egy részét, a társasági tagságot. Ezt a megosztást kizárja már az, hogy az egész hátrahagyott vagyonnal a társasági hitelezők biztosítására kell szolgálni s a vagyon egy része a felelősség alól nem mentesülhet azzal, hogy az örökös megtartja a tagság vállalása nélkül. A társasági tagság a 98. §. 2. p.-jának esetében éppen olyan a hagyatékkal az örökösre szálló jogviszony, amelybe az örökös az örökhagyó helyére lép, mint minden egyéb joga és kötelessége az örökhagyónak; bérleti, haszonbérleti szerződése. E viszonyt a törvény és szerződés korlátai közt folytatni köteles az örökös s attól csak úgy szabadulhat, ha a hagyatékot visszautasítja. Az való, hogy így a hagyatéki terhekért felelőssége némiképp módosul, mert, aki a társaság tagja lesz, már nemcsak a hagyatékkal, vagy erejéig, hanem egész vagyonával felel az üzleti tartozásokért. De ez annak a következtetésére, hogy rá az örökséggel nemcsak vagyontárgyak, hanem a K. T. 98. §-ában megengedett módon ily jogviszony is száll, amelynek ez a felelősség jellegzetes tartalma. Ennyiben a hagyaték onerosus, de ebből csak az következik, hogy aki ezt így elfogadni nem akarja, visszautasíthatja.

„Hat der Eingesetzte die Erbschaft angetreten“ — írja Staub (5. Aufl. Art. 123. A. D. HGB.) — „oder ihr nicht entsagt, und ist er dadurch Erbe geworden, so ist er damit auch Gesellschafter geworden. Er hat nicht das Recht beizutreten, sondern er hat das Recht die Erbschaft auszuschlagen, macht er hiervon keinen Gebrauch, so ist er in Konsequenz des Gesellschaftsvertrages Gesellschafter geworden. Er kann nicht ablehnen Gesellschafter zu werden und im übrigen die Erbschaft annehmen.“

Dürnrieger — Hachenburgban (IV. §. 139.) is azt olvashatjuk: „Die Mitgliedschaft geht mit dem Tode des Gesellschafters auf dessen Erben über. Der Erbe rückt *ohne weiteres* in die

Gesellschaft an Stelle des Erblassers. Es bedarf keiner besondern Eintrittserklärung.“

Az 1897. évi német kereskedelmi törvény (139. §.) megkönnyíti az örökös helyzetét, amidőn módot ad örökösnek arra, hogy rögtönös hatállyal felmondhassa a szerződést, ha kívánságára a tagok nem alakítják át a társaságot betéti társasággá az örökös kültagságával. A bizonytalan időre kötött társasági szerződést a rendes határidőre „az üzleti év lefolyása előtt legalább fél évvel“ (K. T. 99. §.) a magyar örökös is felmondhatja.

III. Az ítéleti döntés szerint tehát az örökösök nem lettek a társaság tagjai, mégis megtagadja tőlük az ítélet a számadáskérés jogát azzal az indokolással, hogy a társaság tagjai a könyvekbe és iratokba betekinthetését kívánhatják az üzletvezető tagtól, egyéb számadást csak akkor, ha szabályszerű könyveket nem vezettek s az egyetemes jogutódok sem érvényesíthetnek több jogot, mint amennyi jogelődjüket megillette.

Ami a társasági tagokra vonatkozó tételt illeti, az kétségtelenül helyes és a joggyakorlatnak megfelelő, de nem mondhatni ezt az örökösökre vont következtetésről.

A „társasági könyvek és iratok megtekintésének joga a társaság tagját ebből a minőségéből megillető személyes jog“ (K. 1931. XII. 3. T. IV. 4267/1932. Hj. Dt. 25., 48.). Oly személyes jog, amely a társasági tagot is csak addig illeti meg, amíg tagja a társaságnak s többé nem, ha kilépett (K. 906/1893. Dt. új f. 38., 58.; 1934. II. 6. P. IV. 5367/1933. Hj. Dt. 27., 65.). A taggá nem lett örököst sem illetheti meg tehát a tagok e személyes joga. A tagságot (az ítélet szerint hallgatólag) visszautasítván, az örökös nem a tag, hanem, ha ez így lehet, a nem tag örökhagyó helyébe lépett.

Dürniger—Hachenburg szerint is (IV. §. 118.): „Der Erbe eines Gesellschafters, der nicht selbst in die Gesellschaft eintritt, kann es (das Informationsrecht) nicht für sich in Anspruch nehmen. Er kann Vorlegung der Bücher nur im Rahmen des §. 45 HGB. und des §. 810. BGB. begehren.“ S ugyanígy Staub szerint is (118. §. Anm. 3.).

A könyvek és az iratok felmutatását csupán csak erre irányuló keresettel tehát nem követelhetik, hanem a valamely teljesítésre irányuló perben a K. T. 34. §-a s a perrend szabályai szerint.

Ha pedig az örökösöknek a társasági tag jogainak megfelelő szabad betekintése nincs a könyvekbe s az iratokba, akkor a kielégítése alapjául szolgáló üzleti eredményről jogosan kérhet számadást.